

SUÇLU ÇOCUKLAR VE SOSYAL HİZMETLER

Aylin NAZLI*

Giriş

Ülkemizde sosyal hizmetler kavramı en genelde çeşitli şekillerde ve nedenlerle yoksunluk içinde bulunan kişilere sunulan sosyal yardım ve sosyal refah içerikli hizmetleri kapsamaktadır. Sistemli ve programlı hizmetleri içermesi gereken sosyal hizmetler, sosyal hukuk devletinin temel görevleri içinde yer alıp, sosyal ve ekonomik sebeplerle toplumsal yaşama uyum sağlamamış kişilere sunulmaktadır. Sözü edilen uyum sağlayamama, sonuçta toplumsal yararı zedeleyecek göstergelere sahip olan ve toplum açısından çözülmesi gereken sorunları olan öncelikli bir görünümdür. Toplumla bütünleşmeyi engelleyen bu görünüm, bu şekilde kabul edildiğinde, suçlu çocuklar ve islahevleri de, sosyal yardım kapsamına girenler ve sosyal hizmet kurumu ikilemiyle bu görünümün bir parçası olmaktadır.

Hangi zaman ve mekanda yer alırsa alsın tüm toplumların şüphesiz üzerinde anlaşacakları tek konu çocuklarının, onların geleceği olduğudur. Gelecek ise tüm düşüncelerde hep en iyiyi, en güzeli simgelemektedir. Buna ulaşmada da çocuklar, toplumlar için birer köprü olarak görülmüşlerdir. Bu köprüünün sağlam temellere dayanması toplumun sorumluluğu altındadır. Ne var ki hiç bir toplum bu sorumluluğu gerektiği gibi yerine getirememektedir. Ortaya çıkan en çarpıcı sonucu suçlu çocuklardır. Suç, çocukları toplumsal uyumdan, toplumla bütünleşmeden alıkoymakta ve yukarıda sözünü ettiğimiz hizmet götürülmesi gerekli kesim içine sokmaktadır.

Toplumsal Düzen ve Suç Olgusu

Tarihsel boyut içinde varolan toplum tiplerinin, kendilerine ait olan ve hayatlarını sürdürebilmeye, korumaya yönelik birtakım kuralları olmuştur. Howard Becker, bu kuralların kendiliğinden oluşmadığını, çünkü ihtiyaç duyulduğunu vurgulamaktadır(1). Sözü edilen bu kurallar,

* Arş.Gör., Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü.

toplumun içinden gelen, onun sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik ve sosyo-politik özellikleri içinde belirlenen ve toplumsal düzeni korumayı amaçlayan bir nitelik taşımaktadırlar. Toplumlarda varolan toplumsal düzenin korunması ve sürdürülmesi, eş deyişle normatif yapının işlerliğinin devam ettirilebilmesi, toplumların içsel işleyiş mekanizmalarından biri olan toplumsal kontrolle sağlanmaktadır. Bu kavram, 'bireylerin grup normlarına uymalarına uymalarını sağlayan süreçleri belirtmek'(2) için kullanılmaktadır. Toplumsal kontrol hakkında çok çeşitli yazımlar bulunmakla beraber, en genelde toplum üyelerinin, toplumun beklentileri yolunda toplumca belirlenen kurallara uyumunu sağlayan, bunları sürdürmeye ve korumaya yönelik bir mekanizma olduğu söylenebilir. Toplumsal yaşamdaki ilişkileri yöneten, toplumun geliştirdiği bir savunma mekanizması olarak alabileceğimiz toplumsal kontrol, informel ve formel olarak iki alanda işleve sahiptir. Informel kontrolde istenilen ve beklenen davranışlar, yazılı olmayıp, yaptırımlar toplum içinde değerlendirme derecesindeyken, formal olan ise ilkinde göre daha resmi bir nitelik taşıyıp, yazılı bir takım kural ve kaidelerden oluşur ve yaptırımları da açık olarak belirlenir. Her iki şekilde de istenilen, bireyin kurallara uyumu ve toplumsal düzenin korunması ilkesidir.

Uyumun temel ilke olarak alındığı toplumsal kontrolün doğasında varolan, toplum içinde görülen uyumsuzlukları, karşıtlıkları elimine etme çabası, toplum üyelerinin sözü edilen toplumsal normları içselleştirmesiyle olanaklıdır. Toplumun üyesi olan her bireyin, davranışlarını kendisinin denetlemesi sorumluluğunu, kendisinden beklendiği şekliyle, yaşam süreci içinde içselleştirmesi ise, ancak sosyalizasyon (sosyalleşme) ile olanaklıdır. Başka bir deyişle, toplumların kendilerinin varolabilme gerekliliklerinden biri olarak vurguladığımız normatif sistemin, toplum içinde kabul görmesi ve kurumlaşması, bu düzenin içinde yeralan biriylece algılanması, anlaşılması ve özümseyip içselleştirilmesiyle mümkündür. Ancak bu süreç ile insan, "biyolojik bir organizma sınırından, toplum içinde birey olarak işlev görmesini olanaklı kılan değişimini"(3) gerçekleştirebilecektir. bu değişimde birey, diğer bireylerle girdiği ilişkisi içinde, yaşadığı toplumun verilerini alacak ve toplumun kuralları ile birlikte yaşamayı öğrenecektir.

İnsan, kendine kurallar koyan, normlar, ölçütler belirleyen tek canlıdır; ama kuralları oluşturan insan, kuralın olduğu her yerde kuralı bozma, ona karşı gelmenin olduğunun da bilincindedir. Kurala karşı gelen, toplumca istenilmeyen eylemin, formel yaptırımlarla karşılanması, bu eylemin, toplum önünde 'suç' olarak görüldüğünün bir kanıtıdır. Suç böylece toplumda kuralı ihlal eden, istenilmeyen davranışın, hukuk kurumu tarafından yaptırımla karşılanan boyutu olmaktadır. Suçun (ya da suçluluğun) "hukuki ya da ahlaki kuralların bozulması" (English, 1932), "küçük ya da büyük bir sosyal grubun üyeleri tarafından iyi ve yararlı diye kabul edilmiş bulunan inaçların, geleneklerin, adet ve törelerin, kurumların dayandıkları kurallara aykırı olarak işlenmiş bulunan anti-sosyal bir davranış (Seligman, Johnson, 1969), yasanın cezalandırdığı hareket (ceza hukuku)"(4) gibi pek çok tanımı yapılmakta ve herbirisinin yaklaşımının farklı olduğu görülmektedir.

Suçun birkaç örneğinin verildiği, çok çeşitli tanımlar yapıлып konuya farklı şekillerde yaklaşılsa da değişmeyen ortak payda, toplumsal bir olgu olup, tüm toplumlar için geçerli olduğudur. Durkheim'a göre "hiç bir toplum yoktur ki orada suçluluk olmasın. Suç biçim değiştirir; suç olarak vasıflandırılan fiiller her yerde aynı değildir; fakat her yerde ve her zaman cezai baskıyı üzerine çekecek tarzda davranan insanlar olmuştur"(5). Bu elbette Durkheim'ın tüm suçları ya da cezaları desteklediği anlamına gelmemelidir. Onun açıklamaya çalıştığı şey, birlikte yaşanan bir toplum hayatında, suçun bertaraf edilmesinin olanaksızlığıdır. Suçun bugünkü kriminoloji biliminde nedenleri psikolojik, biyolojik, fizyolojik vb. gibi faktörlere dayandırılrsa da, suç olgusu sonuçta toplumun normatif düzenine karşı gelmeyi içerdiğinden toplumsal bir olgudur. Suçu toplumsal bir olgu olarak kabul eden suç sosyolojisi ise, suçun sosyal temellere dayandığı tezinden hareket ederek, bunlara ilişkin veriler elde etmeye çalışmaktadır.

Toplumların gelişme derecelerine koştur olarak, adı geçen bu düzen dışı eylemlerin, formal (hukuksal) bazdaki yaptırımları, eylemin türüne ve ihlal edilenin niteliğindeki değişmeye paralel yeni boyut olarak, ihlal edenin yaşına göre de değişme göstermiştir. Bu değişmenin ya da belirlemenin temeli, 20. yy'ın ilk yarısındaki suç ve

suçluya bakıştaki farklılaşmalar ve suçun bilimsel bir nitelik kazanmasıdır. Suçlunun da toplumun bir üyesi olduğu ve onun yeniden topluma kazandırılması gerektiği düşüncesinin hakim görüş haline gelmesi, suçu işleyen bireylerin yetişkin ve çocuk olarak bir ayrımının yapılmasına neden olmuştur. Bu ayrım çerçevesinde de çocuk suçluluğu bir olgu olarak gündeme gelmiştir.

Çocuk ve Suç

Günümüz toplumlarında, toplumsal alanda ciddi bir sorun teşkil eden çocuk suçluluğu, bu niteliği içinde çeşitli bilimlerde ele alınmıştır. Çocuk suçluluğunu, yetişkinlik döneminde işlenen suçtan ayırt eden ve önemli özellik, bu suçu işleyenin yaşı ya da içinde bulunduğu yaş dönemidir". Hukuki açıdan çocuk sözcüğüyle, henüz reşit olmamış ergenler, 11-18 yaş grubu kastedilmektedir"(6). Belirtilen bu yaş grubu, toplumlara ve zamana göre çok farklılık göstermekle beraber en genelde 11-20 yaş arası olarak kabul görmektedir.

Ergenlik yılları, bir anlamda toplumsal gelişim ve uyum yılları olarak da nitelenebilmektedir. Bu çağ, kişiliğin toplumsal nitelik kazandığı bir arayış dönemidir. Çoğu toplumda "ergenliğe geçiş, yetişkinlerin dünyasındaki bir üye için genç insanı sınırlandırmakla beraber, toplumlarda bu tam ne çocuk, ne yetişkin ne de tamamen sorumlu üye olarak tanımlanamayan özel bir statüyü veya ergenlik olarak isimlendirilen bir dönemi işaret etmektedir"(7). Bu dönemi vurgulamamızın ve tanımlamaya çalışmamızın nedeni ise 'çocuk' kavramı altında hukuken verdiğimiz bu yaşların olması ve sosyal ve psikolojik açıdan da özel bir yaşamsal sürece denk düşmesidir. Ergen ya da hukuki tanımlamada çocuk, bu süreçte değişen ve gelişen kişiliği içinde, çevrede yeni değerler aramaya, kişiliğinin olgunlaşmasında rol oynayan özdeşleşme, özerklik, sorumluluk kavramlarına yanıt bulmaya çalışmaktadır. Bu kavramlar ona kişilik kazandırmakta, toplumla ilişkilerini biçimlendirip, bir üye olarak yerini ve rollerini oluşturmaktadır. Arayışının özünde ise topluma uyum sağlama isteği ve kabul görme gereksinmesi yatmaktadır". Toplumsal uyumun ölçüsü ise, bireyin çevresindeki kişilerle ilişkiler kurup sürdürebilmesi, grup çalışmasına katılabilmesi, yapıcı olması, sorumluluk yüklenebilmesi ve

birlikte yaşamının getirdiği kurallara uyabilmesidir. Bu zamanla oluşagelen bir süreçtir”(8). Bu süreç içinde çocukların olumlu bir sosyal uyum gerçekleştirebilmeleri, yaşadıkları toplum içinde onları saran, çevreyen ilişkiler ağında yer alan toplumsal kurumların işleyişine, görevlerini gereğince yerine getirebilmelerine bağlıdır. Ergenlik döneminin özelliklerini vurgulamamızın bir nedeni de, bu evrede aile, eğitim, iş(ekonomi) gibi toplumsal kurumların, çocuğun yaşamı içindeki yerinin ve işlevlerinin daha fazla önem kazanmasıdır. Bu tür girift ilişkiler ağının oluşturduğu bir çerçevede, insan yaşamı için kritik sayılan ve özel psikolojik niteliklere sahip bir dönemde, çocuğun olumsuz birtakım toplumsal ve kültürel faktörlere maruz kalması, onun suça yönelmesinde bir etken olabilmektedir. Sonuçta çocuk suçluluğunu “bir çocuktaki anti-sosyal eğilimlerin yasa müdahalesi gerektirecek duruma dönüşmesi”(9) biçiminde tanımlayacak olursak, bu dönüşümün ve suça yönelik davranışın nedenlerini anlamak ve değerlendirmek ancak onun içinden çıktığı toplumu ve toplumsal kurumlarla olan ilişkilerini anlamakla mümkün olacaktır.

Şimdi de adı geçen suçlu çocukları, kendi araştırma evrenimizden elde ettiğimiz verilerle* tanıtmaya çalışalım. Çocukların yaş dağılımlarına bakıldığında % 69.3'ünün 15-17 yaş grubu içinde yoğunlaştıkları görülmektedir. Doğum yerlerine göre dağılımlarında ise en yüksek oranın Ege ve Marmara bölgesinde çıktığı gözlenmiştir. Burada özellikle Ege Bölgesi, araştırmanın yapıldığı İzmir ilinin içinde yer aldığı bölge olması nedeniyle başta gelmiştir. Çocukların kalan % 37.49'unun bu bölgeler dışında yer alması, iç göçlerin varlığına da bir işarettir. Ebeveynlerin doğum yerleri de bunu göstermektedir. Doğum yerlerinin il, ilçe, köy dağılımlarına bakıldığında ise çocukların % 35.79 ile köy doğumlu oldukları görülmüştür. Ailelerde ise kır kökenli olanların oranı % 52.84-%51.70 (anne-baba olarak)'tir.

Suçlu çocukların eğitim durumlarına bakıldığında, çoğunluğun % 77.84 ile ilköğretim mezunu olduğu görülmüştür. Bir üst aşamaya geçildiğinde ise (ortaokul-lise) oran yaklaşık % 1.13 ile 11 katı düşmektedir. Derinlemesine görüşmelerde çocukların okulu terketme,

* Alan çalışması İzmir-Şirinyer İslahevi"nde yapılmış olan, Kurumlar ve Suçlu Çocuklar (1989) adlı yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aylin (Ok) Nazlı.

öğrenimlerine devam etmeme nedenlerinin başında okulu sevmeme, okumanın yararını görememe, sıkılma gibi nedenlerin geldiği belirlenmiştir. Bunun yanında ailenin ekonomik yetersizliği, işledikleri suç, evden kaçma da öğrenimlerini bırakmalarında yeralan diğer etkenler olmuştur.

Toplumun çok önemli bir toplumsal kurumu olan ailede, sosyalizasyon sürecinin ilk aşamasını geçiren çocuğun, bu sürecin devamını sürdüreceği aile dışındaki kurumların en önemlilerinden biri olan eğitim kurumu, çocuğu içinde yaşayacağı toplumun dinamiklerine, normlarına, kurallarına uymayı ve beklentiler doğrultusunda hazırlamayı amaçlayan bir yapılanmaya sahiptir. Bu bağlamda çocuğun eğitim kurumuyla olan ilişkileri de önem kazanmakta ve ilişki ne kadar yetersiz ve niteliksizse, gelişimin ilk yıllarından başlayarak toplumla olan bütünleşmesinde, çeşitli pürüzlerin ortaya çıkabilme olasılığı da o kadar yüksek olabilmektedir. Sözü edilen durum onun toplumsal ve kültürel düzeyinin gelişimini de engelleyebilmekte ve marjinal boyutta yer alarak suça yönelme olasılığını arttırabilmektedir. Bu çerçevede, ebeveynlerin eğitim düzeylerine bakıldığında ise % 34.09-% 48.29 (anne-baba olarak) ile ilkökul mezunu olanların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Babalardan sadece 7 tanesi (% 3.97) ortaokul, 9 tanesi de (% 5.11) lise mezunudur.

Suçlu çocukların babalarının mesleki dağılımlarına baktığımızda da ilk sırayı % 27.27 ile işçi grubunun aldığı gözlenmiştir % 20.45'lik bir orana sahip olan çiftçi babalar ise halka köyde bulunmakta ve bu uğraşı sürdürmektedir. Küçük esnaf ve zanaatkarlardan oluşan grup ise (lokantacı, ayakkabı imalatçısı, kahveci vs.), oranlar içinde % 17.04'ü kapsamaktadır. % 31.25'i iş veya meslek değiştirmiş babaların eğitim düzeyleri ile meslekleri arasında bir uyum bulunmaktadır. Eşlerinin % 95.45'i evkadını olan babaların işleri, en genelde kent yaşamı ve sahip olduğu ekonomik yapılanma içinde, sistemle bütünleşme derecesi en düşük olan işlerdir. Aile kurumu içinde, dışarı ile ilişki kuran ve örgütsel yaşam içinde toplumsal kurumlarla formel ilişkileri yürüten tek kişi baba olduğundan, sahip olduğu iş, bu sürecin gerektiği gibi işlemesine yardımcı olacak veya engelleyecek en önemli öğelerdendir. Bu verelere paralel olarak ailelerde % 69.32 ile hiç kitap ay

da dergi türü yayın okunmamakta, % 34.65 ile gazete sadece hafta sonları alınmakta (çoğunlukla Bulvar, Tan, Günaydın türü gazeteler) ve boş zamanlarda ise sadece % 2.2'lik bir oranla sinemaya gidilmektedir.

Ailelerin yerleşim yerlerine bakıldığında % 46.01'inin il dışın-da köyde ve kasabada oturduğu, % 52.84'ünün ise kentlerde oturduğu saptanmıştır. Kentte oturan ailelerin İzmir ili içinde Gültepe, Gürçeşme, Kadifekale, Bozyaka gibi semtlerde yoğunlaştıkları; İstanbul'da oturanların ise Kızılçeşme, Akdere, Gültepe gibi mahallelere dağıldıkları tespit edilmiştir. Diğer illeri de çoğunlukla Manisa, Balıkesir ve Muğla oluşturmaktadır.

Suç işlemiş ve islahevine getirilmiş olan çocuklarla yapılan anket ve derinlemesine görüşmelerde, aile yapıları incelendiğinde, çocukların % 71.59 ile çekirdek aileler içinde yaşamış oldukları ortaya çıkmıştır. Fakat bu ailelerin, zaman süreci içinde geçici geniş aile konumunda kaldıkları da görülmüştür. Hala bu konumda kalanların onarı ise % 13.06'dır. Çocukların % 15.34'ü parçalanmış aile çocuklarıdır. Çekirdek aileler lehine yüksek bir oran elde edilmekle birlikte, ailelerin % 90.90 ile yetki ve karar mekanizmasının babanın elinde toplandığı otoriteye dayalı bir örüntüye sahip oldukları görülmüştür. Belirtilen bu durumun bir uzantısı da, karar mekanizmasının işleyiş sürecinde ortaya çıkmaktadır. Çekirdek aileler, ilişki örüntülerinde hala geleneksel karakteristikleri korumaktadırlar. Ailede alınacak bir karar aşamasında, ebeveynlerin % 50.56'sı deneklerin görüşüne başvurmayı gerekli görmemektedir. Soruya % 25.26 ile 'bazen' yanıtını veren çocuklar ise, konunun doğrudan kendilerini ilgilendirmesi durumunu kastetmişlerdir. Yapıları çekirdek aileyi verse de, aile üyeleri sayısı ile oldukça kalabalık olan suçlu çocukların % 47.72'sinin 4 veya daha fazla kardeşi vardır.

Çocukların anne ve babaları ile ilişkilerine bakıldığında ise, herhangi bir sorunu olduğunda rahatlıkla 'bir arkadaş gibi' babalarına gidemeyenlerin oranı % 46.59'dur. 'Evet' yanıtını verenler grubunda ise (% 36.36) bu başı sıkışmışlığın genelde maddi temele dayandığı ve aradaki iletişimin çok sınırlı olduğu dikkat çekmiştir. Çocukların % 82.95'inin gelir getirici bir işte çalışmalarına karşılık, bunun aileye

katkı amacı taşıması sonucu gelir babaya verilmekte ve babadan harçlık alınmaktadır. Bu ise otoritenin tamamen baba elinde bulunduğu durumun sürmesine yardımcı olmaktadır. 70 derinlemesine görüşmede, % 75'in üstünde, çocukların evden kaçtığı ve yine % 85'inin de neden olarak baba baskısı, baba dayacağı ve aile kavgalarını göstermeleri, bu verileri tutarlı kılmaktadır. Eşlerin % 52.38 ile sık sık kavga edenler grubuna girdiği ailelerde çocukların % 57.38'i, babalarının kendilerini dövdüğünü söylemişlerdir. Bu fiziksel cezalandırmada çeşitli araçlar da kullanılmaktadır.

Buraya kadar oldukça özet bir şekilde bazı verileri sunduğumuz aile-çocuk ilişkileri dizgesinde, ebeveynlerin, yaşadıkları bütünsel toplumsal sistem içinde edinmiş oldukları geleneksel değerler, inançlar ve düşünceler doğrultusunda, çocuklarının ve yaşadıkları mekanın maddi ihtiyaçlarını karşılamayı bir görev olarak algıladıkları (% 89.77) ve bunları olanakları dahilinde yerine getirmeye çalıştıkları görülmüştür. Fakat aynı süreç içinde çocuklarının zihinsel, duygusal, ruhsal ve entellektüel gelişimine büyük katkıları olduğu kanıtlanmış olan ebeveyn-çocuk ilişkisinin gerekliliğini bir sorumluluk olarak algıladıkları veriler sonucu ortaya çıkmıştır. Suçlu çocukların babalarını daha çok bir otorite olarak gördükleri ve özellikle de maddi yönü ağır basan bir güvence olarak kabul ettikleri gözlenmiştir. Anneler ise çocukların % 51.13 ile okul veya iş sorunları ile ilgilenmekte, bir sorunları olduğunda ona gidilmekte (% 71.05) ve babaya karşı bir tampon görevi (% 75.56) görmektedirler.

Geleneksel kültürün rehberlik ettiği simgelerin yaşamlarında görece bir ağırlığı olduğunu gördüğümüz ebeveynler, kentsel yaşam içinde de bunların etkisi altında bulunmaktadırlar. Geleneksel yaşam kültürü içinde, bünyesinde birçok fonksiyonu toplamış olan ailede, duygusal ihtiyaçları karşılama, ebeveynlerin yanı sıra, diğer aile üyeleri ve yakınları tarafında da paylaşılmıştır. Kentsel yaşam içinde ise ailenin kendisine kalan iki işlevi içinde aile üyelerine vereceği psikolojik doyum, tüm odaklaşmayı anne ve baba üzerine yığmaktadır. Fakat ebeveynlerin hala bir önceki yapının kültürel değerlerine sahip olmaları ve çocuklarının ihtiyaç duyduğu olumlu iletişim ortamını sağlayamamaları, çocuk için ailesel bir handikap olmakta ve suç eğilimde bir

etken haline gelebilmektedir. Çalışmada bunun yanında ailenin ekonomik düzeyinin yetersiz olması, katı disiplin anlayışı, çok kardeşlilik, aile içinde daha önce suç işlemiş insanların bulunması gibi faktörlerin de, çocukların suça itilmesinde belirleyici bir neden olabileceği ortaya çıkmıştır, ama hiç birisi tek başına yeterli değildir.

Çocukların eğitim kurumu ile olan ilişkilerine bakıldığında özetle % 45.45'ini düzenli olarak okula gitmedikleri ve % 47.73'ünün sınıfta kaldıkları gözlenmiştir. Yaşadığı ortam, edindiği değerler ve düşünceleri ile üyesi olduğu sınıfın genel karakteristiklerini yansıtan çocuk, bu nitelikleriyle gittiği okulda ona öğretilen bilgi ve verilen değer ve düşüncelere yabancı kalabilmekte, kendi yaşamına adapte edemekte ve ortama yabancılaşmaktadır. Bu süreci okulu sık sık aksatma izlemekte ve çocuk kendi yaşdaşlarından eğitim ve öğretim bakımından geri kalıp sonuçta ya sınıfta kalmakta ya da okulu terk etmektedir. Çocuk gelir getirici bir işte çalışıyorsa bile, okuldan kaçmakla fazladan bir zamana sahip olmakta ve bunu değerlendirme yolları genelde kendisini suça itici ortamlar hazırlayabilmektedir. Okulu terk ettiğinde çalışmıyorsa, para kazanması şart koşulduğundan, bir işe girmekte, fakat edindiği iş, niteliksiz bir emeğe ihtiyaç duyması nedeniyle örgütlü bir alan içinde yeralmadığından, çocuk marjinal ortamlara girmişse bile, onu bu ortamdan koparamamaktadır.

İsrahevine girmeden önce, çocukların % 82.95'i kentte bir işle uğraşmaktadır. İlk çalışmaya başladıkları yaş ise 12-14 yaş grubudur (% 43.18). Bu yaş grubu, çocukların niteliksiz emeklerini sundukları bir işte çalıştıklarının da bir göstergesidir. % 86.93' örgütsüz bir işte çalışan çocukların, 12-14 yaş kuşağına geldiklerinde sadece % 6.82'si hem okuyup hem de çalışmaktadır (ortaokula devam etmiş olanlar). Özellikle derinlemesine görüşmelerde ortaya çıkan sonuç, ailelerin çocuklarını okuma-yazma bilme ve hesap yapabilmeleri, yani bir iş bulabilmeleri için temel olan şeyleri öğrenmeleri amacıyla ilkokulu bitirme aşamasına kadar destekledikleri, daha sonrası için ise onları motive etmedikleri olmuştur. Çocuklar genellikle ayakkabı imalatçılığı, kahvecilik, lokantacılık, demircilik, oto tamirciliği gibi işlerde çırak ya da kalfa olarak çalışmışlardır. Belirtilen bu işler, çocuk için hiçbir mesleki güvenceye sahip olmadıkları gibi, barındırdıkları ve çocuklar

için olumsuz modeller oluşturacak çevreleri ile onlara marjinal zeminler sağlayabilmektedirler. Nitekim çocukların suçu işledikleri anda yanlarında iş çevresinden edinilen kişilerin de olması (% 17), bu çevrenin çocuk üzerindeki önemini arttırmaktadır.

Suç işlemiş çocukların arkadaşlık ilişkileri sorgulandığında ise, suç anında % 38.63'ünün yanlarında arkadaş grupları olduğu görülmüştür. Çocukların içinde buldukları ergenlik döneminin özellikleri açısından arkadaşlık ilişkilerinin çok önemli olması, suçu işlemede, arkadaşların yönlendirme payını % 39.77 olarak belirlemiştir.

Çocukların işledikleri suçlar, mala karşı, şahsa karşı ve cinsel suç türleri olarak üç başlık altında toplandığında ilk sırayı % 55.67 ile mala karşı işlenenler, ikinci sırayı % 23.84 ile sarkıntılık, tecavüz, kız kaçırma / alıkoymadan oluşan cinsel suçlar alırken son sırada gelen şahsa karşı işlenen suç türleri (kasten adam öldürme, yaralama, tehdit...) % 15.9'luk bir oranı kapsamaktadır.

Yazımızın başında da belirttiğimiz üzere tüm bu bulgular, çocuk suçluluğunun, bütünsel anlamda, toplumun sorunu olduğunu bize söyleme olanağı vermektedir. Bulgular, belirtilen sonuçlar içinde kalan çocukların, potansiyel suçlu durumuna gelebilme olasılıklarının yüksek olduğuna bir işarettir. Yine şüphesiz aile için söylenildiği gibi, ele alınan faktörlerden hiçbirisi tek başına suça neden oluşturmada yeterli olmasa da, sözkonusu oluşan handikapların, karşılıklı neden sonuç ilişkisi içinde birbirlerini desteklemeleri hatta önkoşul olarak getirmeleri, çocukların suça yönelme olasılığını kolaylaştırmaktadır. Böylece tüm etkenler ve bunları barındıran toplumsal kurumlar, olası anti-sosyal davranış örüntülerinin oluşumunda etkili olabilmektedir.

İsrahevleri

Ceza hukukunun 'yasanın cezalandırdığı hareket' olarak tanımladığı suçu işleyenler 'çocuk' da olsalar, hukukun emrettiği şekilde bir yaptırımla cezalandırılacaklardır. Bu yaptırımın infaz edildiği yer ise, çocuklara yönelik olarak israhevleridir. İsrahevleri, hukuksal boyutta, 11-18 yaş grubu içindeki suçlu bireylerin cezalarını çekmesi amacıyla oluşturulmuş kuruluşlardır Fakat bu yaş kuşağının özellikle

eğitilmeye, öğretilmeye ve bir meslek sahibi olmaya ihtiyacı olduğu bir dönem içinde bulunmaları, islahhevlerine sosyal bir boyut kazandırmakta, bu anlamda sorumluluk ve yükümlülükler getirmektedir. Çocukların, ileride gerçekten toplumun bir üyesi olabilme temelleri, bu yaş dönemindeki her türlü ruhsal, eğitimsel, kültürel vb. donanımına bağlıyken, onların toplumdaki tecrit edilmeleri, bu tür bir donanımın var olma olasılığını ve niteliğini etkileyebilir. Bu nedenle de adı geöen 'tecrit edilme', bizim için önemli bir kavram haline gelmektedir. Suölu çocukların, hukukun onlara gerekli gördüğu cezayı öekerken, toplumsal yaşamla olan bağlarının kopmamasına dikkat edilmeli, bu temelde islahhevlerinde 'tecrit edilme'yi, koruma, eğitime, öğretme, kültürlendirme gibi sosyalleştirme iöerikli öeşitli görünümlere dönüştürmesine çalışılmalıdır.

Bu anlamda islahhevlerinin hukuki statüsünün yanında, onlara 'sosyal hizmet kurumu' statüsü de kazandırılmalı ve řu an iöerinde oluşturulmuş olan etkinliklerin, bu statünün sınırları içinde yer alıp, sosyal çalışmacıların denetiminde genişletilip yapılandırılmasına çalışılmalıdır. İslahhevlerinin tanım gereği infaz kuruluşu niteliğini sıkı sıkıya korumaları, verdikleri ilköğretim, atelye çalışmaları ve kültürel faaliyetlerin tam olarak yararlı olmasını engelleyebilmektedir. Adı geöen statü eklenmesi, islahhevlerine özel bir nitelik kazandıracığından çocukların bu tür faaliyetlerine yansıtacağı gibi, islahhevi-öocuk-aile üçleminin ilişkilerine bir dinamiklik de getirebilecektir. Ailelerin, islahhevinin sorumlu sosyal çalışmacılarıyla düzenleyeceği aile-öocuk ilişkileri temelli tartışmalara katılımları ya da kültürel faaliyetleri izleyebilmeleri, çocuklarıyla olan ilişkilerinin güçlenmesine yardımcı olabilecektir. Yine bu tür bir statü, islahhevlerine, çocukların oradan çıktıktan sonra bile, onlara yardımcı olacak birtakım rehberlik faaliyetlerini sunabilmelerini sağlayacak ve sosyal yaşama uyum sağlayabilme sorunlarının öözümünde destek verebilecektir.

SONUÇ

Yazımızın başında da belirttiğimiz üzere suç, özellikle de çocuk suçluluğu, toplumsal kaynaklı faktörleri içinde barındıran ve çocuğu çevrelemiş olan toplumsal kurumlardaki aksaklıklarla neden-sonuç bağlantısı içinde olan toplumsal bir olgudur. Nitelik ve nicelik açısından özet verilerle göstermeye çalıştığımız çeşitli aksaklıklar, çocuğu islahine götüren koşulların hazırlayıcısı olmuşlardır. Bu nedenle suç eylemini işlemiş olmakla beraber, suçlu çocuklar da 'yoksunluk' içinde bulunan bir kesimi oluşturmaktadırlar. Yardım edilmesi ve topluma yeniden kazandırılması bazında kimsesizlerden, sakatlardan, alkoliklerden veya yoksullardan hiçbir farkları yoktur.

Toplumsal yararın elde edilmesinde, bireysel yararların öneminin gözardı edilemeyeceği anlayışının temel olduğuna inandığımız sosyal hukuk devletlerinde, bu tür bir bakış açısının topluma ve onun kurumlarına hakim olduğunun kanıtı ise suçlu çocuklara da bu bakış temelinde yardım elinin uzatılması olacaktır.

REFERANS NOTLARI

- 1) Metta Spencer, Foundations of Modern Sociology, Prentice Hall Inc., USA-1976, s. 186
- 2) Eric Carlton, Ideology and Social Order, Routledge and Kegan Paul, London-1977, s. 12
- 3) Orville G. Brim Jr., Adult Socialization, Int. Enc. of Social Science, Volume 14, USA-1977, s. 555
- 4) Haluk Yavuzer, Çocuk ve Suç, Remzi Ktb., İstanbul-1987, s. 27
- 5) Emile Durkheim, Sosyolojik Metodun Kuralları, Çev: E. Aytekin, Sosyal Yay., İstanbul-1986, s. 111
- 6) Haluk Yavuzer, a.g.e., s. 32
- 7) Society Today, Communications, Research Machines, Inc. Del. Mar., California, USA-1971, s. 149
- 8) Haluk Yavuzer, a.g.e., s. 24-25
- 9) Haluk Yavuzer, a.g.e., s. 32